

Základy psychologie tvořivosti

Jarní semestr 2014, rozsah: 1/1, „B“, 4 kredity

Vyučují: Doc. Mgr. **Lenka Lacinová**, Ph.D (IVDMR, 246, konzultace po domluvě
lacinova@fss.muni.cz

Mgr. **Eva Pavlíková** (konzultace po domluvě, epavliko@gmail.com)

Cílem tohoto výběrového semináře je nejen se poučit o psychologickém pojetí tvořivosti akademicky, tj. studiem příslušné teorie, ale rovněž si zkusit tvořit a prožít pocity provázející proces vlastního tvoření.

Předmět je svou povahou **AKTIVNÍ** a **INTERAKTIVNÍ** – očekává se bdělá a nadšením sršící účast ☺.

Výuka PSY 155 se koná:

KDY: **pondělí**

V KOLIK: **10:00 – 11:30**

KDE: v seminární učebně **23** (2. patro), FSS MU, Joštova 10

Pozor: poprvé se v tomto semestru setkáme 24. 2. 2014.

KLASIFIKOVANÝ ZÁPOČET - podmínky:

1. nejméně 80% aktivní účasti na lekcích, tj. možno **2 krát** nepřijít. Vyšší neúčast (3 až 4 absence) bude řešena náhradním zadáním, vysoká neúčast (tj. 4 a více absencí) pak doporučením předmět opakovat v následujícím akademickém roce. Docházka těch, kteří „spadnou do pořadí“ v průběhu prvních týdnů JS, bude řešena individuálně – pravděpodobně náhradním zadáním.
2. prezentace své vlastní tvořivosti nějakým výtvořem trojrozměrným, virtuálním, slovním, hudebním ... před ostatními účastníky semináře.

Na začátku každé lekce 2-3 lidé předvedou svoji tvořivost. Přineste s sebou něco, co jste sami vytvořili - rozměrné předměty hmotné povahy stačí vyfotit. Prezentace všeho druhu - můžete (se) předvést reálně či virtuálně v rozsahu 5 – 7 minut.

Termín prezentace své tvořivosti zvolte zde:

<https://docs.google.com/spreadsheet/ccc?key=0ArHJDuyNuU0AdEc4NkJSs0dmZHRXemVtYUxBb2RfekE&usp=sharing>

3. zápočtová práce (zvolíte JEDNU z níže uvedených alternativ a přihlásíte si ji v rozpisu témat a variant od **24. 2. 2014** do **11. 3. 2014**):

4. úspěšné absolvování vědomostního testu

(Povinná literatura k testu:

- Dacey, J. S.; Lennon, K. H. (2000). *Kreativita*. Praha: Grada – vybrané kapitoly:
 - 1. kreativita a její složky (str.11-20)
 - 2. stručné dějiny kreativity (str. 20-44)
 - 7. formování rysů tvořivé osobnosti (str.120-133)
 - 8. kognitivní procesy v kreativitě (str. 134-149)
 - 9. kreativní řešení problémů (str. 150-162)
 - 11. hemisféry mozku (str. 176-188)
 - 12. nový biologicko-sociální výklad kreativity (str. 191-215)
- Přednášky
- Doporučená literatura k testu:
 - Žák, P. (2004). *Kreativita a její rozvoj*. Brno: Computer Press.

Okruhy seminárních prací pro rok 2014

(Lze samozřejmě přijít i s návrhem vlastního tématu.):

praktická zkušenost s administrací na identifikaci tvořivosti

Obnáší návštěvu kabinetu psychodiagnostických pomůcek a administrace Torranceho testu tvořivého myšlení nebo Testu Urban-Jelenova na sobě či dobrovolníkovi včetně vyhodnocení dle příslušného manuálu. Zápočtovou prací budiž oskenované vyplnění testu (se zamaskovanými identifikačními údaji testované osoby) a vaše vyhodnocení v písemné podobě. Součástí by mělo být i metodologické zamyšlení nad testovatelností kreativity v intencích použité metody.

tvořivé praktikum - aktivní účast na akci pořádané Dětským koutkem na FSS¹

Obnáší vymyšlení, připravení a zrealizování tvořivé, sportovní či zábavné aktivity pro děti batolecího/předškolního věku v rámci např. Velikonočního odpoledne pořádaného Dětským koutkem na FSS. Vhodné pro trpělivé zájemce s hravým duchem a pozitivním vztahem k netrpělivým lidským mláďatům v časnějších fázích vývoje. Avšak i tady bude podmínkou kratší písemné pojednání – zdůvodnění zvolené aktivity, její vhodnosti pro daný věk dětí, co v dětech může vyvolat za pocity, jaké dovednosti může stimulovat a jak případně může přispět k rozvoji tvořivosti dítěte.

(Tato aktivita je vhodná i jako kompenzace častější nepřítomnosti ve výuce, neboť nahradíte nepřítomnost užitečnou přítomností.)

rešerše výzkumů tvořivosti

Obnáší zmapování, co se v současné době v oblasti psychologie kreativity zkoumá, následně zaměření na užší oblast problematiky (př. tvořivost školáků) a analýza 3-4 klíčových studií z této oblasti. Optimálně by neměly být starší 5 let.

Tento okruh lze spojit s následujícím – jeden tým vytvoří rešerši a jiný tým vytvoří návrh výzkumného projektu.

¹ Dětský koutek na FSS je klíčové slovo, jde o podporu jeho činnosti, takže obdobnou aktivitu jinde nelze uznat.

návrh výzkumného projektu k problematice tvořivosti

Představte si, že reagujete na žádost o grant a píšete přesvědčivý projekt. Měl by obsahovat promyšlený a co nejkompletnější plán výzkumu: výzkumný problém (otázka), rámcově teorie a zhodnocení stavu zpracovanosti tématu v odborné literatuře, velikost a způsob získání vzorku zkoumaných osob, rozvaha nad volbou metod pro daný účel, rozvaha nad způsobem zpracování dat a případně i pokus o finanční rozpočet zamýšleného výzkumu.

Je možné vytvořit větší týmovou práci a návrh výzkumu projektu navázat na práci týmu, který se rozhodne zpracovat rešerši výzkumů ve vybrané oblasti psychologie tvořivosti.

uplatnění tvořivosti v každodenním životě (everyday creativity)

Koncept každodenní tvořivosti je postaven na myšlence, jak zvládat svůj běžný život snáze, lépe a radostněji. Za pomoci literatury a vlastních zkušeností se pokuste o návod, jak být tvořivější i v běžném životě.

(kritický) rozbor a zhodnocení vybraného komerčně nabízeného kursu tvořivosti či osobního rozvoje

Trh se zájmovým i profesním vzděláváním přetéká nejrůznějšími nabídkami zaměřenými sebezdokonalení či lepší zvládnutí života. Najděte nabídku, která vypadá zaměřená též na rozvíjení tvořivosti a se zapojením kritického myšlení zhodnoťte, co vzdělávání nabízí, zda je/není podloženo vědeckými poznatky, jakých metod využívá a zda nějak hodnotí osobní přínos pro frekventanty či jejich skutečný pokrok v trénované oblasti.

Termín zadání tématu seminární práce do ISu: **10. 3. 2014**
Termín odevzdání seminární práce: **4. 5. 2014** (do 23:59 hod)
Rozsah práce: 4 - 5 normostran
Forma odevzdání zápočtové práce: pouze v **elektronické podobě** do stejnojmenné složky ODEVZDÁVÁRNÝ předmětu PSY 155.

Formální náležitosti zápočtové práce:

- normostrana = 60 znaků na řádku, 30 řádků, 1800 znaků včetně mezer na jedné stránce
- písmo Times New Roman, velikost 12
- formát elektronického textu aBcD.**doc**, aBcD.**rtf**, aBcD.**txt** (ne .pdf)
- citační pravidla dle APA (Americké psychologické asociace) – viz více *Metodika tvorby bibliografických citací*
http://is.muni.cz/do/rect/el/estud/lf/js10/metodika/web/ebook_citace.html#

„VSTUPNÍ ÚKOL“

Studentky a studenti, jimž byl potvrzen zápis do PSY 155, **velmi stručně (= heslovitě)** sepíší:

1. své pohnutky, proč si jste si zapsali Základy psychologie tvořivosti.
2. svá očekávání ohledně průběhu a náplně kursu.
3. sebehodnocení své tvořivosti: Jste tvořivá/tvořivý? Jak se to pozná či projevuje?
4. představu osobní užitečnosti tvořivosti ve svém dalším osobním či profesním vývoji.

Své odpovědi, prosím, napište do následujícího formuláře, ideálně do **16. 2. 2014** (těm, co bude zápis potvrzen později, mohou dodatečně.)

https://docs.google.com/forms/d/1i6nhWB6KNKrRLKI_80vzqya_2h8uq1TT73P9pfDU6UU/viewform

Vstupní úkol není povinný, ale je bodově hodnocen a body se započítávají do celkového hodnocení. Jeho smyslem trochu předem poznat lidi, kteří se v kursu sejdou (viz tabulka níže).

Klasifikační kritéria PSY 155 Základy psychologie tvořivosti

	Max body	Min body
aktivní účast na lekcích	5	3
„Vstupní úkol“	3	1
Seminární práce	10	5
Prezentace vlastní tvořivosti“	10	5
Kontrola znalostí (test, kolokvium)	10	5

klasifikace	Počet bodů
A	33 – 37
B	28 – 32
C	23 – 27
D	18 – 22
E	13 – 17
F	12 a méně

Terminář

- 16.2. 2014 odevzdat **vstupní úkol** (ODEVZDÁVÁRNA „vstupní úkol“)
- 16.2. 2014 vyřízení žádostí o výjimku se zápisem PSY 155
- 24.2. 2014 zadat do ISu **termín prezentace své tvořivosti**
- 10.3. 2014 zadat do ISu **téma seminární práce** (balík témat)
- 28.4. 2014 kontrola znalostí - **test**
- 4.5. 2014 **odevzdání seminární práce** (ODEVZDÁVÁRNA „seminárka“)
- 11.5. 2014 **odevzdání náhradní práce**

Termíny hlídá také Google kalendář:

<https://www.google.com/calendar/embed?src=3eg9cc5mfca28k4g44gek5ujb8%40grop.calendar.google.com&ctz=Europe/Prague>

Následující program kursu je rámcový, tj. mohou nastat změny.

Každá lekce bude mít část výkladovou a část praktickou, s důrazem spíše na vlastní aktivitu a sebezkušenost. Poměr teorie a praxe nemusí být rovnoměrný.

Předpokládáme, že číst umíte, takže teorii každý může doplnit dle:

- seznamu doporučené literatury (zvídaví a nadprůměrně pilní)
- studijních materiálů v ISu (zvídaví a běžně pilní)
- E-learningové požadavky a povinnou literaturu k testu čtou všichni

Ke sdělování tipů, požadavků a jiných nezbytných informací bude využíváno el. pošty přes IS – sledujte prosím.

První lekce 24. 2. 2014

Trocha nezbytné teorie v psychologii tvořivosti (P)

(tvůrčí proces, tvořivá osobnost – na příkladu Perkinsova modelu)

"Koláče tvořivosti" - sebeuposuzovací techniky

Druhá lekce 3. 3. 2014

Myšlení zvané tvůrčí (P)

- Myšlení konvergentní a myšlení divergentní
- Charakteristiky tvůrčího myšlení – fluence, flexibilita, elaborace, originalita...
- Různá funkce mozkových hemisfér – obecně, genderově, biologicky...
- Vlastnosti tvořivé osobnosti – schopnost „vidět“, tj. pozorovat, všímat si a uvědomovat si viděné, vidět a uvědomovat si široké souvislosti, odvaha „jít proti proudu“, mít vlastní názor a umět ho vyjádřit, hravost, radost ze života...

Třetí lekce 10. 3. 2014

Exkurs do předpsychologické historie tvořivosti I. (L)

Čtvrtá lekce 17. 3. 2014

Exkurs do předpsychologické historie tvořivosti II. (L)

- Hrátky tvořivé verbální
- Kolážování

Pátá lekce 24. 3. 2014

Administrace testu tvořivosti (P)

- (Torranceho test tvořivého myšlení,
- Test Urban-Jelenův),
- **Test hravé tvořivosti**

Šestá lekce 31. 3. 2014

Možnosti a meze identifikace tvořivosti (P)

- testy tvořivosti (Torranceho test tvořivého myšlení, Test Urban-Jelenův, THT)
- dotazníky (KAI, Raudsepp)
- sebeuposuzovací metody
- praktické a metodologické problémy testování tvořivosti

Sedmá lekce 7. 4. 2014

Tvořivost a pedagogická praxe (P)

- Hlavní předpoklady uplatňování tvůrčích přístupů ve vyučování (předpoklad rozvíjitelnosti kreativity + informovaný pedagog + aktivní a nadšený žák)
- Teoretická báze: divergentní a konvergentní myšlení, princip názornosti v prezentaci poznatků

Praktické vyzkoušení některých metod aktivizace posluchačů, jejich vtažení do „děje výuky“

Osmá lekce 14. 4. 2014

Vnitřní zdroje tvořivosti, „mandaly“ (teoreticky i prakticky – C.G. Jung aj.) (P)

Práce s osobní mandalou, sebereflexe, vnitřní bariéry tvořivosti

21. 4. 2014 – pondělí velikonoční

28. 4. 2014

- **Kontrola znalostí – test 50 minut** (ti, co se ze závažných důvodů nebudou moci dostavit k testu, budou zkoušeni ústně; závažný důvod je např. lékařem omluvená nemoc. Za neomluvenou absenci se náhradní šance neposkytuje, bodový zisk z testu tvoří jen část celkového hodnocení – viz tabulka výše.)
- literatura k testu: [Dacey, J. S.; Lennon, K. H. \(2000\). *Kreativita*. Praha: Grada.](#)

Devátá lekce 5. 5. 2014

Přednáška „Osobnosti psychologie tvořivosti“ (P)

- **T. Buzan a MindMaps**
- E. de Bono: Six Thinking Hats
- A. Osborn – Brainstorming...

Vyzkoušíme „mentální mapování“ – tužka&papír či online aplikace.

Desátá lekce 12. 5. 2014

Tvořivost zakotvená v hlavě versus tvořivost zakotvená v těle (P)

- lokalizace pocitů a emocí v těle, vyjádření (se) pohybem - tanec, cesta ke středu, do-in...
- reflexe a zpětná vazba

Literatury k tvořivosti dosti (proto pozor na její kolísavou kvalitu):

Literatura základní v češtině:

Dacey, J. S.; Lennon, K. H. (2000). *Kreativita*. Praha: Grada.

Gardner, H. (1999). *Dimenze myšlení*. Praha: Portál.

Hlavsa, J., Jurčová, M.(1978). *Psychologické metody zisťovania tvorivosti*. Bratislava: Psychodiagnostické a didaktické testy.

Hlavsa, J. (1971). Aplikovaná psychologie kreativity. *Československá psychologie*, 25(6), 615-626.

Hlavsa, J. (1972). Nástin psychologie kreativity. *Československá psychologie*, 26(5-6), 529-535.

Hlavsa, J. (1985). *Psychologické základy teorie tvorby*. Praha: Academia.

Hlavsa, J. (1986). *Psychologické metody výchovy k tvořivosti*. Praha: SPN.

Hlavsa, J. a kol. (1981). *Psychologické problémy výchovy k tvořivosti*. Praha: SPN.

Howard, P. J. (1998). *Příručka pro uživatele mozku*. Praha: Portál.

Viewegh, J. (1986). *Fantazie (teoretická studie)*. Praha: Academia.

Žák, P. (2004). *Kreativita a její rozvoj*. Brno: Computer Press.

Literatura základní cizojazyčná:

Clover, A. J.; Ronning, R. R. and Reynolds, C. R. (1989). *Handbook of Creativity*. New York: Plenum Press.

Runco, M. A. (1997). *The Creativity Research Handbook*. New Jersey: Hampton Press Cresskill.

Sternberg, R. J. (2005): *Handbook of Creativity*. (8th edition). New York: Cambridge University Press,

Adams J. L. (1986). *Conceptual Blockbusting: A Guide to Better Ideas*. Addison-Wesley: Reading Massachusetts.

Adams J. L. (1986). *The Care and Feeding of Ideas*. Addison-Wesley: Reading, Massachusetts.

Aplikace psychologie tvořivosti ve výchově a vzdělávání:

Bean,R. (1996). *Jak rozvíjet tvořivost dítěte*. Praha: Portál.

Fichnová, K. & Szobiová, E. (2007). *Rozvoj tvořivosti a klíčových kompetencí dětí*. Praha: Portál.

Fischer, R. (1997). *Učíme děti myslet a učit se*. Praha: Portál.

Lokšová, I., Lokša, J. (2003). *Tvořivé vyučování*. Praha: Grada.

Lokšová, I.; Lokša, J. (1999). *Pozornost, motivace, relaxace a tvořivost dětí ve škole*. Praha: Portál.

Read, H. (1967). *Výchova uměním*. Praha: Odeon.

Silberman, M. (1997). *101 metod pro aktivní výcvik a vyučování*. Praha: Portál.

Zelina, M.& Jaššová, E. (1984). *Tvorivosť - piata dimenzia*. Bratislava: Smena.

Zelina,M.& Zelinová,M.(1990). *Rozvoj tvorivosti detí a mládeže*. Bratislava: SPN.

Zuk, A.N. (1981). *Psychologia tvorivosti*. Bratislava.

Aplikace psychologie tvořivosti – tzv. „motivační literatura“ – návody, postupy, techniky, aktivity:

Buzan, T. (2002). *Síla duchovní inteligence*. Praha: Columbus.

Buzan, T. (2002). *Síla kreativní inteligence*. Praha: Columbus.

Buzan, T. (2004). *Chytře na své tělo*. Praha: Columbus.

Buzan, T. (2004). *Jděte na to chytře*. Praha: Columbus.

Buzan, T. (2007): *Mentální mapování*. Praha: Portál.

de Bono, E. (1997). *Šest klobouků aneb Jak myslet*. Praha: Argo.

Kirst,W. & Diekmeyer, U. (1998). *Trénink tvořivosti*. Praha: Portál.

Nöllke, M. (2006). *Naučte se myslet kreativně*. Praha: Grada.

O´Keeffe, J. (1995). *Týden pro duševní svěžest*. Praha: Tallpress.

O´Keeffe, J. (1995). *Týden pro osobní úspěch*. Praha: Tallpress.

O´Keeffe, J. (1995). *Týden pro větší tvořivost*. Praha: Tallpress.

Další nezařazené:

Csikszentmihalyi, M. (1996). *O štěstí a smyslu života*. Praha: Lidové noviny.

Kim, S. H. (1993). *Podstata tvorivosti*. Bratislava: Open Windows.

Königová, M. (1998). *Tvořivost = kreativita*. Praha: FF Univerzity Karlovy.

Pietrasiński, Z. (1972). *Tvorivé myslenie*. Bratislava: Obzor.

Poláková, J. (1993). *Myšlenkové tvoření*. Praha: Filozofický ústav AV ČR.

Szobiová, E.(1998). Sociální prostředí a tvorivost'. *Psychológia a patopsychológia dieťaťa*, 33(3), 223–231.

Tuma, M. (1991). *Tvorivý člověk*. Bratislava: Obzor.

Slovníček základních pojmů:

pružnost (flexibilita) = snadné osvojování nových a struktur myšlení

soubor cvičení rozvíjejících pružnost myšlení

plynulost (fluence) = rychlé a snadné nacházení vhodných nápadů a představ

soubor cvičení rozvíjejících plynulost myšlení

originalita = mít často množství neobvyklých a zajímavých nápadů

soubor cvičení rozvíjejících originalitu myšlení

analýza (= schopnost popsat obsah a souvislosti, schopnost precizně definovat)

soubor cvičení rozvíjejících analytické složky procesu myšlení

produktivita (= neustálé překypování nápady a způsoby řešení)

soubor cvičení stimulujících produkci nových myšlenek